- 65 -

TALÂK SÛRESİ

Mushaftaki sıralamaya göre kitabımızın 65., nüzûl sıralamasına göre 99., mufassal kısmı beşinci sûreler grubunun ikinci sûresi olan Talâk sûresi Medine'de nâzil olmuş olup âyetlerinin sayısı 12'dir.

"Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla"

Hamd yalnız ve yalnız âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur. Salât ve selâm Allah'ın Rasûlüne, O'nun pâk aile halkına ve ashabına olsun. Rabbimiz bizden kabul buyur. Çünkü sen her şeyi işitensin, her şeyi bilensin.

Adını ilk âyetindeki "Tallaktüm" kelimesinden almış, boşanma konusunu işleyen, İbn Mes'ud efendimizin beyanıyla; "Küçük Nisâ sûresi" diye de isimlendirilmiş ve Medine'de nâzil olmuş 12 âyetlik bir mübarek sûrenin huzurundayız. Onu dinliyoruz. Bakalım bize neler anlatacak, hayatımızın hangi bölümünü düzenlemek üzere bize ne bilgiler sunacak?

Boşanma, talâk, iddet gibi konuları anlatan, Medine'de Bakara'daki talâk âyetlerinden sonra nâzil olmuş, oradaki yanlış anlaşılmaları düzeltmek üzere inmiş ve İbn-i Mes'ud efendimizin deyimiyle 'Küçük Nisâ sûresi' diye adlandırılan bir sûreye misafir olduk, bakalım bi-ze neler ikram edecek. Nisâ sûresinde de kadınlarla ilgili pek çok ah-kâm bulunmaktadır.

Allah Teâlâ, bu sûrede boşanmanın hükümlerini açıklamaktadır. Bakara sûresinde yer alan iddetle ilgili hükümler burada açıklanmakta; boşanmadan (talâk) sonra, boşanan eşler, doğmuş olan çocuklar ve nafaka ile ilgili uyulması gereken kurallar. Müslümanlara emir şeklinde bildirilmektedir.

İlk âyette, boşanmanın zamanı, iddetin hesaplanması ve iddet müddetince boşanan kadınların kocalarının evlerinde kalmaları gerektiği şeklinde hükümler yer almaktadır. Ayrıca, boşanma işlemleriyle alakalı olarak Müslümanlar uyarılarak, karar verirken ve uygularken Allah Teâlâ'dan korkulması emredilmektedir. Boşanmayla ilgili hükümler, Allah Teâlâ'nın sınırları olarak nitelendirilmekte ve bu sınırları aşan kimsenin kendisine zulmetmiş olacağı haber verilmektedir: "Ey Peygamber! Kadınları boşamak istediğiniz zaman iddetleri içinde boşayın ve iddeti hesaplayın. Rabbiniz olan Allah'tan korkun. Apaçık bir edepsizlikte bulunmadıkça onları evlerinden çıkarmayın. Onlar da çık-masınlar. Bunlar, Allah'ın koyduğu sınırlardır. Kim Allah'ın koyduğu sınırları asarsa, şüphesiz kendine zulmetmiş olur. Bilmezsin, belki de Allah boşanmadan sonra yeni bir durum meydana getirir" (1). âyette hitap Resulullah (s.a.s)'e yöneliktir. Ancak, ümmetin imamı olduğu için hüküm geneldir.

Allah Teâlâ'nın boşanmayı helal kılması, Müslümanların, aşırı geçimsizlik sonucunda doğan büyük sıkıntılardan kurtulmalarını mümkün kılmak içindir. Talâka izin verilmiş olması, isteyenin keyfine göre istediği zaman karısını boşayabileceği anlamına gelmez. Evlilik ilişkilerinde doğan problemlere karşı Allah'a tevekkül edilerek sabredilmesi tavsiye edilmektedir. Boşanma ağır sorumlulukları olan bir iştir. Bu konuda rivâyet edilen hadislerde talâkın ne kadar ağır bir me-sele olduğu şu ifadelerle açıklanmaktadır: "Allah'ın en çok buğz ettiği helâl, talâktır", "Evlenin boşanmayın. Talâktan arş titrer", "Kadınları, onlardan şüphe duymanın (ahlâksız konusunda) dışında boşamayın. Allah acze ve celle zevvak ve zevvakatları sevmez", "Talakla yemin yoktur. Ancak münâfık olan kimse onunla yemin ister': "Ey Muaz! Al-lah, yeryüzünde köle âzad etmekten daha sevdiği bir şey yaratmadı. Yine yeryüzünde, talâktan daha fazla buğz ettiği bir şey yaratmadı..."

Eğer boşanma, Allah Teâlâ'nın koyduğu hükümler çerçevesin-de hareket edilerek gerçekleşirse, pişman olan kocanın, ilk iki boşan-manın iddet müddeti içerisinde karısına dönmesi mümkün olur. Ancak üçüncü talâk hakkını kullanan bir kimse, kadın başka bir erkekle evlenip ondan boşanmadığı sürece, bu kadınla evlenemez. Talâk ve nikah konusunda yapılan işlerde iki adil Müslümanın şahit tutulması gerekir. Bu âyet hakkında bazı hadisler rivâyet edilmiştir. Abdullah İbn Ömer (r.a)'dan nakledilen hadis şöyledir: İbn Ömer hanımını hayızlı iken boşadı. Hz. Ömer (r.a) olayı bildirdiği zaman, Resulullah (s.a.s) kızdı ve şöyle buyurdu: "Ondan geri dönsün ve temizleninceye kadar hanımını yanında tutsun, sonra bir hayız görsün ve temizlensin. İşte o zaman onu boşamak isterse dokunmadan temiz olarak boşasın. Allah Teâlâ'nın emrettiği iddet işte budur".

Anlaşıldığı gibi koca karısını dilediği gibi boşayamamaktadır. Bunun belirli bir vakitte olması gerekmektedir. Boşanmaya karar veren kimse, karısının hayızdan temizlenmiş olmasına ve temizlik döneminde onunla bir ilişkiye

girmemiş bulunmasına dikkat etmek zorundadır. Boşamanın ikinci merhalesi ise boşanmadan sonra başlayan iddet müddetidir. İddet süresi içerisinde ve bitiminde nasıl davranılması gerektiği şu şekilde bildirilmektedir: "Boşanan kadınlar iddet-lerinin sonuna varınca onları, güzelce nikâhınız altında tutun veya onlardan güzellikle ayrılın. İçinizden adalet sahibi iki kişiyi yaptıklarınıza şahit tutun. Şahitliği de, Allah için yapın. Allah'a ve ahiret gününe iman edenlere bununla öğüt verilir. Kim Allah'tan korkarsa, Allah ona bir kurtuluş yolu gösterir" (2).

Uyulması emredilen hükümleri Allah'tan korkarak tam bir samimiyetle uygulayan kimseler bir kurtuluş bir çıkış yolu gösterileceği ve ummadığı yerden rızıklandırılacağı haber verilmekte ve böylece di-ğer işlerde ve sıkıntılarda olduğu gibi, evlilik ilişkileri ve boşanma halinde Müslümanlardan, Allah Teâlâ'ya tevekkül ederek hileli yollara yönelmekten kaçınmaları gerektiği anlatılmaktadır. Peşinden iddetle alakalı bazı ayrıntılar verilmektedir: "Âdetten kesilen kadınlarınızın id-detinde şüphe ederseniz, bilin ki onların iddeti üç aydır. Hiç âdet görmeyenler de böyledir. Hamile kadınların iddeti ise, doğum yapmalarıyla tamamlanmış olur. Kim Allah'tan korkarsa Allah ona işlerinde ko-laylık verir" (4).

Bu hükümlerin, Allah'ın emirleri olduğu ve O'ndan korkarak bu emirlere uyan kimselerin kötülüklerinin örtüleceği ve mükafatlarının büyütüleceği bildirildikten sonra, iddet süresi içerisinde boşanan kadınların barınma ve geçimlerinin sağlanması, gebe olan kadınlara do-ğumlarını yapana kadar nafakalarının verilmesi, boşanmış olan çocuk sahibi kadınlar eğer çocuklarını emziriyorlarsa onlara ücretlerinin verilmesi ve çocuğun süt emmesi meselesinin boşanmış eşler arasında güzellikle halledilmesi, ancak bu çözümde anlaşamazlarsa çocuğa sütanne bulma yükümlülüğünün babaya ait olması gibi hükümler yer almaktadır.

Allah Teâlâ, Müslümanların zor durumda kalmamaları için, onlara güçleri ölçüsünde mükellefiyet yüklemiştir. Boşanan kadınların nafakasının karşılanması hususunda şöyle buyurulmaktadır: "Varlıklı kimse nafakasını, varlığı ölçüsünde versin. Rızkı dar olan da Allah'ın kendisine verdiği kadar versin, Allah, kişiyi ancak verdiği şeyle mükellef tutar. Allah güçlükten sonra kolaylık getirecektir" (7).

Peşinden gelen âyetlerde, Allah Teâlâ, insanların mutlak anlamda iyiliği için vazetmiş olduğu hükümlere uyulmasını, aksi halde peygamberlerin getirdiklerine uymaktan kaçınan geçmiş zalim kavimlerin durumuna düşüleceğini haber vermekte ve Müslümanların kendileri için bir kurtuluş vesilesi olan Kur'an'a uymaya çağırmaktadır: "Allah, onlar için şiddetli bir azap

hazırlamıştır. O halde ey iman eden akıl sahipleri! Allah'tan korkun, Allah size bir Kur'an indirmiştir.” (10).

İman edip salih amel işleyenleri bilgisizliğin ve inkarın karanlığından çıkarıp, kurtuluş nuruna ulaştırmak için, içinde hak olduğuna dair apaçık deliller bulunan Kur'an âyetlerini getiren bir peygamber gönderdiğini, onun getirdiklerine iman ederek salih amel işleyenlerin, içinde ebedi kalacakları altından ırmaklar akan cennetlere konulacağı haber verildikten sonra sûre, Allah Teâlâ'nın kudretinin bütün varlık alemini kuşattığı ve bunun insanlar tarafından bilinebilmesi için emirlerinin göklerle yer arasında inip durduğunu bildiren şu âyet-i kerîme ile son bulmaktadır: "Yedi göğü ve yerden de bir o kadar yaratan Allah'tır. Al-lah'ın her şeye kadir olduğunu ve ilminin her şeyi kuşattığını bilmeniz için, Allah'ın emirleri göklerle yer arasında inip durmaktadır" (12).

Sûrenin ilk âyeti peygambere, ama onun şahsında hepimize seslenen bir hitapla şöyle başlıyor:

1. “Ey Peygamber! Kadınları boşayacağınızda, onları, iddetlerini gözeterek boşayın ve iddeti sayın; Rabbiniz olan Allah’tan sakının; onları, apaçık bir hayasızlık yapmaları hali bir yana evlerinden çıkarmayın, onlar da çıkmasınlar. Bunlar, Allah'ın sınırlarıdır. Allah’ın sınırlarını kim aşarsa, şüphesiz, kendine yazık etmiş olur. Bilmezsin, olur ki, Allah bunun ardından (gönlünüzde sevgi gibi) bir hâl meydana getirir.”

“Ey peygamber ve ey peygamber yolunun yolcuları, kadınları boşadığınız, boşayacağınız zaman onların iddetlerini gözeterek boşayın. Onların üzerlerine iddetlerini sayın.”

Evlenmek nasıl bir Allah yasasıysa, boşanmak ta bir Allah ya-sasıdır. Birlikte Müslümanca bir hayat yaşayarak cennet kazanmak üzere bir araya gelmiş karı-koca, anlaşamayacak ve artık birbirlerine tahammül edemeyecek bir noktaya gelmişler ve bunun tabii bir neticesi olarak Rabblerine karşı kullukları da tehlikeye düşmüşse, elbette boşanmak ta Allah’ın bir yasası olarak gündeme gelebilecektir. Ama elbette bunun da bir takım usulleri olacaktır. Yıllarca birbirlerine katılıp karışmış, birlikte iyi günler geçirmiş iki insanın öyle bir çırpıda birbirlerini silip geçmeleri mümkün olmayacaktır. Tüm hayat programlarımızı belirleyen Rabbimiz, elbette bu konuda da bir takım sınırlar belirleyecek, bir takım kurallar koyacaktır. Kulları olarak erkek ve kadın herkesin bu kurallara uymasını isteyecektir. Boşanmalarınızı da bu sınırlar çerçevesinde gerçekleştirin, buyuracaktır.

İşte bakın Rabbimiz sûrenin ilk âyetinde buyuruyor ki: “Ey pey-gamber ve ey Müslümanlar, hanımlarınızı boşadığınız zaman onları iddetlerine göre

boşayınız. Veliniz olan, adınıza tek taraflı karar verme makamında olan ve mutlak bilgisi, mutlak hikmeti gereği sizin hayrınızı, sizin menfaatinizi sizden çok daha iyi bilen ve sizin için hep bunu isteyen Rabbiniz kitabında nasıl istemiş, elçiniz de sünnetinde nasıl örneklemişse öylece boşayın. Bu konudaki dininizin yasasına ri-âyet edin. Yani böyle onları boşayacağınız zaman ani bir öfkelenmeyle, düşünmeden bir çırpıda boşamaya kalkışmayın. Düşünüp, taşınıp, pişman olup onlara tekrar dönebilme imkânı bırakmayacak bir şekilde onları boşamadan yana olmayın. Eğer illâ da boşayacaksanız, iddeti içinde boşayın."

Bu işin sünnetteki tarifi şöyledir: Kadın temiz iken bir talâkla boşanır. Hayızlı iken de boşanmamalıdır. Tabii yalnız başına da bu iş yapılmamalıdır.

Kadın hayızını tamamlayıp temizlendikten sonra cima yapma-dan kocası onu bir talâkla boşar. Bu boşamadan sonra koca bekler. Bu beklemenin sebebi şudur. Belki taraflar pişman olabilirler. Koca karısını boşadığına, kadın da kocasından boşandığına pişmanlık duyabilir. Her ikisi de kendilerini bir daha gözden geçirirler. Hatalarını, eksikliklerini anlayıp kendilerine çekidüzen verirler. Pişman olurlar. Tekrar aralarında anlaşabilirler. İşte bunun için İslâm bu arada kadının koca evinde kalmasını emreder. Durumu tekrar gözden geçirip kendilerini dinleyebilmeleri için, kadın, koca evinde durmalıdır. Koca evinde, aynı evde, aynı odada ama ayrı yatakta. Yemeklerini yine be-raber yiyorlar, kadının nafakası yine kocaya ait, ama sadece cinsel ilişki yasak.

Eğer her iki taraf da bu boşanmadan pişman olmuşlarsa hemen iddet içinde döner, barışırlar ve iş biter. Ama boşanmaya kararlılarsa, her şeye rağmen boşanmak istiyorlarsa o zaman kadın ikinci defa hayız görür ve ondan da temizlendikten sonra koca onu ikinci defa tek talâkla boşar. Yine bekler. Yine kadın kocasının evindedir, yine tekrar düşünme zamanı vardır önlerinde, pişmanlık duyarlarsa yine henüz birbirlerine dönüş imkânları vardır. Ama buna rağmen yine de boşanmayı düşünüyorlarsa, kadın üçüncü defa hayız görür ve bu hayızdan da temizlendikten sonra koca onu üçüncü defa boşar ve böylece bu evlilik sona ermiş olur. İşte İslâmî boşama, sünnete uygun boşama budur. Boşama kaçınılmaz hale geldiği, birlikte yaşama imkânı kalmadığı zaman, koca, karısını böyle boşayabilir.

Ama şu anda Rabbimizin bu yasasını uygulayan hemen hemen hiç yok gibi. Adam bir çırpıda üçten dokuza boşayıp bitiriyor işi. Hayızlı mı, temiz mi, hiç düşünmeden bir anda sıyırıp atıyor. Gerçekten İslâm'ı bilmeyen cahillerin yaptıkları bu iş, Allah katında çok büyük bir günâhtır. Bakın bir defasında birisinin hanımını böyle bir çırpıda boşadığı haberi Rasûlullah Efendimize ulaştığında o şöyle buyurmuştu:

"Ben aranızda olduğum halde Allah'ın kitabıyla nasıl oynuyorsunuz?"

Hattâ Rasûlullah Efendimizin ona bu kadar gazaplandığını gören bir sahâbe şöyle diyordu: "Ey Allah'ın Resûlü bunu yapan kişiyi öldüreyim mi?"
(Nesâî)

Böyle bir anlık bir sinirlenme sonucu düşünmeden gerçekleştirilen boşanmalarda insanların akılları başlarına gelir gelmez pişman olduklarına çok kereler şahit oluyoruz. İki gün sonra yaptığı şeyin yanlışlığını anlayıp çareler aramaya koşuyorlar.

Âyeti bir böyle anlıyoruz, bir de boşanan kadınların tekrar evlenebilmeleri için onlar üzerine iddet sayın şeklinde anlıyoruz. Boşanmış kadınların iddetleri konusunu Rabbimiz Bakara'da anlatmıştı. Boşanan kadının kocasından nafaka alması için, başka bir erkekle evlenebilmesi için bu iddetin sayılması, bilinmesi, bu Allah yasasına uyulması gerekecektir.

Evet, demek ki bir koca, karısını en fazla üç kez boşama hakkına sahiptir. Cahiliye döneminde olduğu gibi bir kocanın karısını dilediği zaman, dilediği kadar boşaması yasaklanıyor. Adam cahiliye döneminde karısına kızdığı zaman onu boşar ve işine geldiği zaman da onu geri alırdı. Adeta kadın erkeğin elinde oyuncak konumundaydı. Bu keyfe göre boşama konusunda herhangi bir sınır ol-madığı için sık sık tekrarlanırdı. Adam boşar sonra iddeti bitmeden onu tekrar ge-ri alırdı. Bu durumda kadın ne tamamıyla evli ne de bekardı. Ne doğru dürüst onunla evlilik ilişkisi vardı, ne de bir başkasıyla evlenebilecek bir özgürlüğe sahipti. Ne evli ne bekar böyle bir zulüm yaşıyordu kadınlar. Nesâi'nin rivâyetine göre: Bir adam karısına zulmetmek için: "Seni himayeme almayacağım! Serbest de bırakmayacağım!" dedi. Kadın: "Bunu nasıl yapacaksın?" diye sorunca da: "Seni boşayacağım. İddetin bitmesine yakın tekrar alacağım ve böylece sana çektire-ceğim!" deyince kadın Resûlullah Efendimize gelerek şikâyette bulun-du. Bunun üzerine işte bu âyet-i kerîme nazil oldu deniyor.

"Talâk (boşama) iki defadır.
(Nesâî)
Demek ki İslâm zulmü ortadan kaldırmak istiyor. Kadın erkeğin elinde bir oyuncak değildir. Bütün bir evlilik süresi içinde koca ka-rısını ancak iki kere boşayabilir. Bundan sonra ne zaman ki onu üçün-cü defa boşamışsa artık ondan tamamen ayrılmış demektir. Yâni bir erkeğin karısına tekrar dönebileceği boşama ancak iki defa olan boşamadır. Üçüncü defa boşandı mı artık o erkeğin kadını tekrar nikâhı altında tutma hakkı kalmamıştır. Üçüncü defa da boşandı mı artık o kadın başka bir erkekle normal bir evlilik kurar ve bu evlendiği erkekten de boşanırsa ancak o zaman eski kocasına dönme hakkı doğabilir.
Allah'a karşı takvalı olun. Allah'a karşı sorumluluklarınızın bilincinde olun. Hayatınızı Allah için yaşayın. Allah'ın sınırlarını aşmayın. Yolunuzu

Allah'la bulun. Evlenirken de, boşanırken de Allah huzurunda, Allah kontrolünde olduğunuzu unutmayın. Yaptıklarınızdan dolayı Allah'a hesap vereceğiniz bilinciyle hareket edin. Her ne kadar boşama yetkisi kocanın elindeyse de, Allah'ın kulu olarak koca da, kadın da sonunda kendilerini hesaba çekecek Rabblerine karşı sorumluluklarının bilincinde olmalıdırlar. Kocalar da, kadınlar da Rable-rinden korunmalıdırlar.

Boşadığınız o kadınları evlerinden çıkarmayınız. Onlar da evlerinden ayrılmasınlar. Koca gazaplanarak o kadını evinden atmaya, kadın da kocasına kızarak evi terk etmeye kalkışmasın. Çünkü henüz iddet bitmemiştir. Rabbimizin belirlediği iddet bitene kadar o ev, kadının evidir. Kadın hâlâ o evin hanımıdır. Bir, iki talâkla, yani ric'i talâkla, geriye dönüş imkânı bulunan talâkla boşanmış bir kadına her an kocasının dönme ihtimali vardır. Her an o hanımın kocasını bu boşama işinden vazgeçirme ihtimali vardır. Ama böyle değil de bir kızgınlıkla kadın evini terk eder, ailesinin, akrabalarının yanına giderse, erkek a-par topar onu dışarıya atmaya kalkarsa ya da kadının ailesi hemen kızlarını alıp evlerine götürmeye kalkışırlarsa, o zaman barışma imkânları hepten bitirilmiş olacaktır. Her iki taraf da Allah'tan korkup böyle şeylere tevessül etmemelidirler.

Ancak apaçık, çirkin bir günâh işlemiş olmaları bunun dışındadır. Yani eğer kadın zina gibi bir edepsizlik işlemişse, geçimsizlik yapıyorsa, kocasının meşru isteklerine karşı itaatsizlikte bulunuyor, aşırı derecede huysuzluk yapıyor, kocası ve kocasının ailesiyle hâlâ sert tartışmalarını sürdürüyorsa veya kocası evde kalmasını istediği halde onu dinlemeyerek evini terk edip gidiyorsa, o zaman o kocanın onu evinden çıkarması, ya da o kadının çıkıp gitmesi bunun dışındadır, diyor Rabbimiz. Tabii bu durum, yani açık bir günâh işleme durumu sadece kadın açısından değil, aynı zaman da erkek açısından dü-şünüldüğü zaman yine durum aynı olacaktır.

İşte bunlar, bu anlatılanlar Allah'ın belirlediği sınırlarıdır. Hudu-dullah'tır bunlar. Bunlara riâyet edesiniz, bunlara aynen uyasınız ve bu sınırları öteye, beriye aşmayasınız diye Allah size emretmiştir. Kim de Allah'ın sınırlarını tecavüz ederse, muhakkak ki o kendi nefsine zulmetmiş olur. Kendi kendinin zalimi olur. Yani kim Allah'ın gösterdiğinin dışında bir çırpıda üç talâkla hanımını boşarsa veya kim hayızlı halinde hanımını boşarsa, kim bir talâkla boşadığı hanımını iddet içinde evinden atmaya kalkarsa, kim iddeti bitmeden kocasının evini terk ederse işte o kimse kendi kendisine zulmetmiş olur. Sadece ken-disine yazık eder, Allah'a bir şey yapamaz. Zararı sadece kendisine olur onun. Allah'ın gösterdiği bu yasalara riâyet etmeyenler, Allah'ın sınırlarını çiğneyenler ister erkek olsun, isterse kadın, belli bir zaman geçtikten sonra pişman olup tükürüğünü yalamak zorunda kalır. Dünyada bunun acısını çektiği gibi, âhirette de bunun hesabını ödemek zorunda kalır. Öyleyse Rabbimizden korunmasını bilelim. Rabbimizin yasaları çerçevesinde hareket edelim. Rabbimizin sınırlarını hiç bir zaman çiğnemeyelim.

Şurası kesindir ki, İslâm'ın emir ve yasakları içerisinde insanın fıtratıyla ve hayatın gerçekleriyle çatışan hiçbir şey yoktur. İslâmî hü-kümlerin zor ve çağa uymadığını zannedenler kendi hevâlarına uyan, Allah'ı bırakıp tapacakları putları elleriyle icat edenler, ya da kendi gö-rüşünü Allah'ın koyduğu ölçüden daha doğru sanan ahmaklardır. Allah ve O'nun son peygamberi, insanlara, altlarından kalkamayacağı hiç bir şeyi teklif etmemiştir. Din'in bütün emir ve yasakları (hükümle-ri), insanlara faydalı olan şeyleri kazandırmak, zararlı olan şeyleri de onlardan uzaklaştırmak gâyesine mâtuftur. Emredilen ibâdetler, bir zorluk, sıkıntı veya işkence değil; huzur, rahatlık, düzen ve iç ferahlığı ve dengeli bir yaşayışın plan ve programıdır.

Dinimizde nass'la (kesin deliller ile) sâbit olan şeyleri değiştir-mek, zamana ve toplumlara uydurmak mümkün değildir. Dinin kesin hükümlerini sağa sola çekmek, onları yerli yersiz tartışmalara konu etmek insanı İslâm'ın sınırlarının dışına çıkarabilir. Ancak, hakkında hüküm olmayan, yani mubah alan dediğimiz konularda en kolayı ve dine uygun olanı tercih etmek Peygamberimizin tavrıdır. Müslümanlar da aynı şekilde hareket ederler. Hz. Âişe şöyle diyor: "Yüce Peygam-ber, biri daha kolay, biri daha zor iki tercih karşısında kaldığı zaman, mutlaka kolay olanı seçmiştir." (Buhârî, Menâkıb 23)

Nitekim bazı ibâdetlerde yerine göre kolaylıklar gösterilmiştir. Bunun sebebi ibâdetlerin her şart ve ortamda yerine getirilmesi, müs-lümanın kolaylıkla kulluğunu yapabilmesidir. Oruç tutmaya gücü yet-meyenlerin oruçlarını Ramazan'dan sonra kazâ etmeleri, ayakta na-maz kılamayanların namazlarını oturarak kılmaları, su olmadığı veya suyu kullanma imkânı kalmadığı zaman teyemmüm edilmesi, yolcu-lukta namazın kısaltılması; bilinen kolaylıklardandır.

İslâm'da ruhbanlık olmadığı gibi, gevşeklik de yoktur. 'Ne ya-parsam yapayım, Allah beni affeder' mantığı sakat bir mantıktır. Allah dilerse bütün günahları affeder, doğrudur. Ancak hiç kimse tevbe e-debilme ve tevbesinin kabul edilme garantisi veremez. Kul için Allah rızâsından daha büyük kazanç var mıdır? Bize her türlü nimeti karşılıksız veren Rabbimiz, şükredilmeye lâyık değil midir? Allah'ın katındaki yüce makamları hak etmek zararlı mıdır? Allah'ın azâbına lâyık olmaktan daha korkunç bir kayıp var mıdır?

Dinimiz her şeyde olduğu gibi ibâdette de dengeyi emrediyor. Ne gevşeklik ne de ruhbanlar gibi dünyadan el etek çekme anlayışı; her iki tutum da İslâmî değildir. Her konuda en büyük örnek Peygam-berimizdir. Allah'a en güzel kulluğu O yapmıştı. O'nun ibâdet hayatı da ölçülüydü, aşırı ve insan gücünün üzerinde değildi. Ne kadar gay-ret ederse etsin, hiç kimse Peygamberden daha takvâ sahibi olamaz. O, ibâdetini insan olmanın sınırları içerisinde yapardı, emredilenlerin dışında nâfile ibâdet de ederdi. Ümmetine de

az da olsa, devamlı ibâ-det etmeyi tavsiye ederdi. Bakın burada bu konuda hepimizin bildiği bir hadisi okuyayım inşallah:

Ayşe annemizin rivayet ettiği İbni Mâce'nin Sünen'inin Kitabu'z Zühd bölümünde 28. Buhârî iman bölümünde, Müslim'de de Misafirîn bölümünde bize intikal ettirilen bir hadis-i şerif. Yani bize şeref kazan-dıracak, bizi şerefli kılacak, bizi şerefle tanıştıracak sözdür peygamberimizin sözleri. Hz. Ayşe annemiz der ki; Resûl-i Ekrem efendimiz şöyle buyurur:

"Kesinlikle bilin ki amellerin Allah'a en sevimlisi, ya da Allah adına yapılanların en güzeli, yani Allah'a en sevimli gelenleri onların en devamlı olanıdır, az bile olsa."

Tabii sen yeter ki devamlı yap ama azıcık olsun anlamına değildir tabii bu. Onu biraz açıklayacağım da, aynı konuyla alâkalı ikinci bir rivayet daha var, onu da okuyalım inşallah:

Allah'a en sevimli olan din devamlı olanıdır." İkinci rivayet de böyledir: Bir din ki bu Allah'a takdim ediliyorsa, onun en sevimlisi, en güzel olanı sürekli olanıdır, devamlı olanıdır.

Ameller var, eylemler var, sözler var, hareketler var, tavırlar var. Yani yapıp ettiğimiz, yapmayıp geri bıraktığımız pozitif ve negatif davranışlar var. İşte bütün bunları kulluk diye Allah'a arz ediyoruz. Din bir hayat programıdır, bir yaşam biçimidir. İnsanın tüm hayatında yapıp ettikleri, yapmayıp geri bıraktıklarıdır, yani pozitif ve negatif ey-lemleridir. Yani toplumsan ve bireysel planda malıyla, bedeniyle, niyetiyle, kalbiyle, gözüyle, kulağıyla ortaya koyduğu şeylerdir. İşte bunlar içinde Allah'ın en çok sevdikleri, yani bunların Allah'a en hoş geleni, en güzel olanı, en hoşlanılanı sürekli olanıdır. Peki ne demektir sürekli olan? Namaza başlayacaksınız bir daha, bir daha, bir daha, sürekli yemeden, içmeden, yatmadan, uyumadan, istirahat etmeden, başka hiçbir şeyle meşgul olmadan, hanımla meşgul olmadan, çocukları e-ğitmeden, ticaret yapmadan, savaşmadan hep namaz mı? Hep namaz kılacaksınız öyle mi? Elbette öyle değildir. Bazen oturuyoruz, ba-zen kalkıyoruz, bazen yiyip içiyoruz, bazen sohbet ediyoruz ama bazen de namaz kılıyoruz. Öyleyse kendi periyodunda devamlı bir namaz isteniyor. Yani bazen sabah namazı, bazen kuşluk namazı. Bazen cenaze namazı, bazen de bayram namazı. Kişi kendi gücüyle sı-nırlı olarak ibadetinden sorumlu olacaktır.

Demek ki iyi bir amele, makbul bir amele, bizim din diyeceğimiz, Allah'a din diye takdim ettiğimiz amellere devam Allah'ın sevgisini artırıyor.

Yani bu hadisten biz amellerimizi azaltmayı anlamayacağız. Nedense bazıları, biraz daha fazla hadis okuyanlar, biraz daha dinle, dinin temel kaynaklarıyla tanışmaya başlayanlar sanki özellikle ruhsatlardan faydalanarak ibadetlerini azaltmayı, sanki çokmuş da insanların yaptıkları ameller, onlar akılsızmış da onun için devam ediyorlar mış gibi; "yok be bunu yapmasan da olur, sünnet. Bunu yapmasan da olur, nafile" diyerek azaltmadan yana bir tavır alıyorlar. Ama dikkat e-din aynı adamlar; yok be bu ikinci kalem olmasa da olur, bu ikinci ev, bu ikinci dükkan, bu ikinci ayakkabı olmasa da olur, bu üçüncü elbise olmasa da olur, çorbanın yanında bir yemek veya salatanın yanında bir turşu olmasa da olur demediğimizi neden hatırlamıyoruz? Neden oralarda azaltmadan yana değil de bu konuda azaltmadan yana oluyoruz? Öyle değil, bu hadis ibadetleri azaltmayı anlatmıyor. Peki neyi anlatıyor? Güzel bir amel, din denilen bir amele devam bizim için Allah'ın sevgisini kazanmaya sebeptir ben bunu anlıyorum.

Demek ki en sevgili amel, en sevgili kulluk devamlı olanıdır. Üç gün Allah'a kul, dördüncü gün başkalarına, işte bu sevgili değildir. Meselâ bir insan yılın tüm günlerinde Allah'a kulluk yapsa ama bir gün de Allah'tan başkalarının kulu kölesi olsa. Peki size göre bu ada-mın Allah'a kulluğu devamlı oldu mu? Yani bir kadın bir yılın tümünde kocasını koca bilecek, ama bir gece başkasına kadınlığa gidecek, oldu mu bu? Meselâ bir yıl komşuyu komşu bilecek, ama bir tek gece komşuyu koca bilecek oldu mu? İnsanlar nedense namus iffet konusuyla örnekleyince biraz daha güzel anlıyorlar diye böyle bir örnek verdim. Yani düşünün ki bir kadın namus ve iffetini bir yıl boyunca ko-ruyacak, ama sadece bir tek gece korumayacak. Ne dersiniz, buna karınız gözüyle bakabilecek misiniz?

Zaten sabır konusunda Kur'an böyle bir açıklama yapıyor. Sabır konusunda Rabbimiz bize üç ayrı örnek sunuyor.

1: Nuh aleyhisselâm örneği; yapılacak işi yapmaya devam anlamına bir örnek. Yani bıkmadan, usanmadan devam etmek, hep yapmaya devam etmektir. Meselâ siz yıllardır namus ve iffetinizi koru-dunuz, yeter artık dememeniz sabır olacak, devam olacaktır. Ya da yıllardır namaz kılıyorsunuz, yeter artık dememeniz sabır olacaktır. Veya yıllardır Kur'an'la berabersiniz, yeter artık dememeniz devam olacaktır.

2: İkinci bir örnek de Eyyub aleyhisselâmdır ki o da yapmayacağı şeyi yapmamaya kullukta devam örneğiydi. İsyan etmemeyi devam ettiriyor, sabrediyordu. Yıllardır içki içmemeyi sürdürdünüz, yeter artık dememeniz devam ve sabırdır.

3: Bir de Yakup, Yusuf ve diğer bütün peygamberlerin örnekleri vardı ki Allah nasıl isterse öylece imtihan eder, bana düşen her şart altında kulluğa devam diyorlardı ya. İşte kulluğun devamı, dinin devamıdır asıl olan ve Allah onu sever. Senin gücün, kuvvetin, kapasiten aza müsaitmiş, sen o kadar kulluk yapıyormuşsun olabilir. Yani Allah sana mal vermediyse, seni zekatla sorumlu tutmadıysa, kol ver-mediyse abdestte yıkamak zorunda değilsen, çoluk çocuk vermediyse onların eğitiminden sorumlu tutmadıysa, topluma yönetici yapmadıysa, insanların yönetimiyle sorumlu değilsen, yani senin sorumlulukların az ise o yine senin dinindir, sen onu devam ettireceksin.

Hani sahabeden birisi gelip soruyordu peygamberimize; ya Rasûlallah, benim dinde sorumluluğum nedir diyordu da, Allah'ın Resulü; günde beş vakit namaz diyordu. Peki ya başka? İstersen daha kılabilirsin. Peki ya oruç? Ramazanda bir ay. Başka? İstersen. Peki zekat? Şu kadar. Peki başka? İstersen. Sonra; vallahi senin sözünü ne az bulur artırmaya çalışırım, ne de çok bulur azaltmaya çalışırım diyordu değil mi adam? Yani herhalde onun bu sözünden anlaşılan; vallahi ne sünnet kılarım, ne cenaze namazı kılarım, ne bayram namazı kılarım ne de hayır hasenatta bulunurum demek değildi. Ya neydi? Yani ey Allah'ın Resûlü, sen dinde tam yetkilisin. Sen dedin mi tamamdır. Ben onu az bulup biraz daha çoğaltalım demeyeceğim gi-bi, çok bulup da azaltmaya da yeltenmem demekti. Yani adamın dini sorumluluğu o kadarsa o kadardır. Yani meselâ müftülere, vaizlere, öğretmenlere göre si-zin sorumluluğunuz aynı mı? Tüm kâinat bu manada bir imtihan salonu ve herkesin sorusu farklıdır. Herkes kendisine düşen kulluğu Allah'tan alıp yürüyecektir.

Evet, din yaşanacak ama sürekli yaşanırsa Allah sever. Hep müslüman olunursa Allah sever. Hasta iken hasta müslüman, sağken sağ müslüman. Allah neyle imtihan ederse bıkıp usanmadan Allah'ın istediği gibi olmaya devam ederse işte ona süreklilik, devamlılık anlamında edvemüha deniyor.

Ayşe annemiz bir defasında Resûl-i Ekrem efendimize bir kadının namazlarından söz eder. Yani şu kadar namaz kılıyor, bu kadar gayret ediyor, şu kadar dikkat ediyor filan diye. Resûlullah efendimiz diyor ki; "bu sözleri bırak. Daima elinizden geleni yapın, yoksa siz u-sanmadıkça Allah usanmaz." Evet, daima elinizden geleni yapın. U-nutmayın ki gücünüz kadarından sorumlusunuz. Yoksa vallahi siz u-sanmadıkça Allah usanmaz. Yani yapın ama Allah'a haşa; gördün mü ya Rabbi, senin isteğini de aştım demeye gücünüz yeter mi? O zaman gücümüz yettiğince devam edelim. Şöyle bir parlayıp zirveye ulaşıp yavaş yavaş çökmenin, dökülmenin, darmadağın olmanın ne anlamı var? Ramazanda bir okuyor adam, bir daha okuyor, bir daha okuyor, on tane hatim bitiriyor. Sonra? Sonra yeter diyor adam. Bir yıllık yaptık arkadaş, bundan sonrası can sağlığı diyor. Olmaz değil mi bu? Peki haydi öyleyse adam ramazanda bir yıllık yesin, ondan sonra bir daha yemeyecekse olsun.

Ramazanda bir yıllık giysin, bir daha giymesin. Ramazanda bir yıllık konuşsun, bir daha konuşmasın. Ramazanda bir ömürlük hayat sürsün, sonra ölsün demektir bu. Olacak şey mi? Öyleyse yaşadığı süre hep Kur'an okumak zorundadır.

Bu hadisten bir de kulluğa devamın faziletini anlıyoruz. Kulluğa teşvik var burada. Öyleyse hep kul olmaya devam edeceğiz. Çünkü az da olsa devam, Allah'a yönelmeye devamdır. Allah yanlışlarımızı fark etme bilinci ve onlardan dönme gayreti lütfetsin inşallah.

Öyleyse, İslâm'ı her açıdan zorlaştırarak, yaşanamaz, uygula-namaz bir hale getirmek, hayatın acı ve zor gerçekleriyle karşı karşıya bırakmak doğru değildir. Anlatılan ve gösterilen İslâm, 'yok, biz bu-nu yaşayamayız, çok zor, tahammül edilmez bir şey' dedirtiyorsa, an-latanların ve İslâm'ı öyle sunanların vebâli vardır. Dinde olmadığı halde, dinin emri gibi lanse edilen bir sürü formalite ve zorlama şeyler, gerçekten insanları şüpheye düşürebilir, Allah'a ibâdetten uzaklaştırabilir.

Evet, din kolaydır; her devirde, her ülkede ve her iklimde yaşa-nabilir. Çünkü fıtrat dinidir. Kimileri İslâm'ı hayattan uzaklaştırmak ve müslümanları kendi sahte tanrılarına tâbi kılmak için, İslâm'ın çok zor olduğu propagandasını yapsalar da, bu böyledir. Ancak, Allah'ın dini Kur'an'da ve Peygamberin Sünnetinde tebliğ edildiği gibidir. Hiçbir ki-şinin, rejimin ve ülkenin kalıbına göre şekil almaz. İnsanların uydurdu-ğu ideolojilere göre şekillenmez. İnsanlar, gönülden, ihlâsla Hak din'e bağlandıkları ve samimi bir şekilde yaşadıkları zaman, ne kadar kolay olduğunu bizzat görürler. Dünya hayatında bile güzellikleri, mutluluk-ları ve Cenneti tadarlar. Buyursun; insanlar bunu bir denesinler, ke-sinlikle kayıpları olmayacaktır.

İslâm, insanı köşeye sıkıştırıp ezmediği gibi, insanın kendi kendini baskı altına alıp ezmesine de karşı çıkmıştır. İşte bu âyet-i ke-rimesinde Rabbimiz öyle buyuruyor: *"Ey Peygamber! Allah'ın sana helâl kıldığı şeyleri neden kendine haram ediyorsun?"* Bir başka âyette ise şöyle deniyor: *"De ki: 'Allah'ın kulları için ortaya serdiği süs ve güzelliği, hoş ve temiz rızıkları kim haram etmiştir? De ki: 'Onlar, dünya hayatında (inanmayanlarla birlikte) iman edenlerindir. Kıyâmet gü-nünde ise yalnız mü'minlerindir."* (Arâf,32).

Bu İlâhî beyanlara dayanarak şunu rahatlıkla söyleyebiliriz: Maddî ve mânevî bütün zevkler, en ideal anlamda, vahyin gösterdiği helâller dâiresinde mevcuttur. Allah, bu konuda kulları adına, kullarından daha cömert davranmıştır. Haram alanına çıkıp orada zevkler arayanlar, İslâm düşüncesine göre, fıtratı bozuk, sapmış ve yaradılış âhengi bozulmuş dejenere ruhlardır. Dini, hayata zıt, yaşanması imkânsız denecek kadar zor bir kurum olarak görüp ondan

kaçmalarına sebep olmak, din adına bir cinâyettir. Fıtrat dini, hayat ve insanla ça-tışmaz.

Allah'ın koyduğu ölçülere müdâhale edilemez. Bunlar, kâinat kanunlarıdır. Bu ölçülerin zedelenmesi insanı İslâm'ın dışına çıkarır. Fakat, bir konuda vahyin koyduğu kesin bir ölçü yoksa, başka bir de-yimle konu, mubahlar dâiresine giriyorsa, o noktada kolaylığı seçmek, Hz. Peygamber'in tavrı ve emridir.

Allah ve O'nun seçtiği ve mü'minler için örnek gösterdiği, tebliğ görevlisi Hz. Peygamber, altından kalkamayacağı hiçbir yükü insa-na yüklememiştir. İslâmiyet, insanı yokuşa süren, zorlayan, hayatı iş-kenceye çeviren emir ve disiplinler içermez ve böylesi emir ve disiplinleri kendi bünyesinin dışında sayar. Nefsi öldürmek, bedene işkence çektirmek, hayat ve insanlardan kaçıp dağlarda münzevî olarak yaşamak, evlenmemek, gıdâ ve uykuyu terk gibi tavırlar Rasûlullah (s.a.s.) tarafından reddedilmiş ve din dışı ilan edilmiştir. Zorluk ve işkence bir yana; *"din kolaylıktır."* (Buhârî, İman 29),

"Dinin en hayırlı olanı, en kolay olanıdır." (Ahmed bin Hanbel, III/479).

"Esası, peygamberlik ve rahmet olan dini" (Dârimî, Eşribe 8)

insan için azap haline getirmek dine en büyük ihânet olacaktır. İbâdetler bir işkence, bir sıkıntı değil; bir iç ferahlığı ve Yaratıcıya hu-zur dolu bir yaklaşma oldukları sürece anlam taşırlar. Bunun içindir ki, *"Dinde zorlama ve baskı yoktur"* (Bakara, 256).

Dış görünüşü bakımından ne kadar mükemmel olursa olsun, insanın içten gelen isteklerinden kaynaklanmayan bir davranış, Allah katında değer ifâde etmemektedir.

Kendisini, fıtratın ve hayatın dini olarak tanıtan bir sistemin in-san için en kolay ve âhenkli olanı sunduğu kuşkusuzdur. Çünkü fıtrat/ yaradılış nizamı olmanın ilk şartı, yaradılış ve insanla çatışmamaktır. Çatışmamanın ilk gereği de, hitâb edilen varlığı zora sürmemek oldu-ğu kesindir. İslâm düşüncesinin temel kabullerinden biri de şudur: İn-sanı yokuşa süren, hayat ve insan gerçeğiyle çatışıp çelişen ne varsa yaradılışa ve insana terstir. Böyle terslik ve aykırılıklar hayat tarafın-dan itilir ve insan hayatında uzun süre tutunamazlar. Fakat burada bir noktayı akıldan çıkarmamak lâzımdır: Fıtrat dinindeki kolaylık ve hoş-görü prensibi, herkesin kendisine kolay geleni yapması anlamını taşı-maz. Bunun anlamı; fıtrat dininin, insanlar için en kolay ve uygulana-bilir olanı getirdiği merkezindedir.

“Şüphesiz ki bu Din kolaylıktır. Her kim, (kolay olan) bu dini zorlaştırırsa altında kalır. Onun için orta bir yol tutun ve Dini en uygun bir biçimde uygulayın.” (Buhârî, İman 29)

“Dinin en hayırlı olanı, en kolay olanıdır.” (Ahmed bin Hanbel, III/479)

“Müjdeleyin, nefret ettirmeyin; kolaylaştırın, zorlaştırmayın.” (Buhârî, İlim 12, Müslim, Eşribe 70-71)

"Din kolaylıktır." (Buhârî, İman 30; Nesâî, İman 28)

"Amellerinizde îtidâli ve doğruyu bulmaya çalışın." (Müslim, Birr 52; Tirmizî, Tefsîr Nisâ Sûresi, hadis no: 3041)

“Allah, koyduğu yasaklara uyulmasını sevdiği gibi, koyduğu kolaylıkların uygulanmasını da sever.” (Ahmed bin Hanbel, II/108)

“Dinle yarışa giren her insan, mutlaka yere serilir.” (Buhârî, İman 69)

"Heleke'l-mütenattıûn -Taşkınlar/aşırı gidenler helâk oldu.-" Bunu Rasûlullah üç defa söyledi. (Müslim, İlim 7)

“Kul, Rabbinin affını nasıl seviyorsa, Allah da koyduğu kolaylığın uygulanmasını öyle sever.” (et-Terğîb ve’t-Terhîb, II/135)

Hz. Âişe (r.a.) şöyle diyor: “Yüce Peygamber, biri daha kolay, biri daha zor iki seçenekle karşılaştığında, mutlaka kolay olanı seçer-di.” (Buhârî, Menâkıb 23, Edeb 80; Müslim, Fezâil 77-78)

Evet Allah’ın sınırlarını kim aşarsa, şüphesiz, kendine yazık etmiş, nefsine zulmetmiş olur.

İnsanın kendine zulmetmesi, ifrâta kaçması ya da tefrîte düş-mesi sûretiyle olur. Allah Resûlü, ümmetini ibâdetlerle ilgili hayatta da itidâl üzere olmaya çağırmıştır. Hadislerde belirtildiğine göre, Resûl-i Ekrem, ümmetine farz kılınıp îfâsında zorluk çekileceği endişesiyle te-râvih namazının cemaatle kılınmasına üçüncü veya dördüncü geceden sonra ara vermiş, hastalık ve yolculuk esnâsında namaz ve oruç gibi ibâdetler için tanınan ruhsatları kullanmamayı uygun bulmamış, insan gücünü zorlayacak şekilde nâfile namaz kılmayı tasvip etme-miş, imamlık yapanların namazı uzatmalarını eleştirmiş ve dinî hü-kümleri aşırılığa kaçarak uygulamaya çalışanların bunda muvaffak olamayacaklarına dikkatleri çekmiştir.

İslâm, sadece takvâ sahibi elitlerin, âlim ve mücahitlerin/ sa-vaşçıların dini değil; bedevîlerin, ihtiyar kadınların, ortalama kültür ve bilgiye sahip yığınların da dinidir. Saçı başı dağınık, bedevî bir müslü-man, Rasulullah'a gelerek, Allah'ın kendini yükümlü tuttuğu ibâdetleri sormuştu. Peygamberimiz de; şehâdet kelimesi ve farz olan 5 vakit namaz, Ramazan orucu, her yıl zekât ve ömürde bir kere hac konusunu ve zekâtı saymıştı. Adam: "Sana ikramda bulunan Allah'a yemin olsun ki, bu söylenenlerden fazla bir şey de yapmam, eksik de bırak-mam' diyerek çekip gitmiş, Peygamberimiz (s.a.s.) de arkasından şöyle demiştir: *"Şâyet dediğini yaparsa bu adam kurtulmuştur."*

(Buhârî, Savm 1; Müslim, İman 9)

Dinin tüm hükümleri, beşerî ve askerî yapıda emirler ve yasaklar sıralaması halinde değildir. Farz, vâcip, sünnet, müstehap, mu-bah sıralaması ve haram, tahrîmen mekruh, tenzîhen mekruh, müfsid gibi merdiven basamakları vardır. Yine, azîmet ve ruhsat tercihi söz konusudur. Ruhsatlar, İslâm'ın her şart ve ortamda kolaylıkla yaşana-bilmesi, yükümlülerden ağır yüklerin kaldırılması ve İslâmî hükümlere henüz yeterince bağlı olmayanları onlara alıştırmak için başvurulan kolaylıklardır. Müslümanlar, hayatın akışı içerisinde çeşitli zorluklarla karşılaşırlar. İbâdetlerini yerine getirirlerken, kendilerinden kaynaklan-mayan zarûret durumuyla karşı karşıya gelebilirler. Bu gibi durumlar-da ruhsatlar onların önünü açabilir. İhtiyaç olduğu zaman ruhsatlardan herkes yararlanabilir. Bir konuda ruhsat gündeme gelirse, mü'-minler azîmetle amel etmeye zorlanamaz. Dileyen azîmet ile, dileyen ruhsat ile amel eder. Ruhsat ve kolaylığı kullanma da, yaratıcının kuluna verdiği bir hak olduğuna göre, bu haktan yararlanıp yararlanmama meselesi, kulun tamamen serbest seçimine kalmıştır.

Nereden bileceksin, belki Allah ondan sonra bir iş meydana getirecektir. Yani Rabbinizin sizin aranızda nasıl bir şey takdir buyurduğunu, nasıl bir tasarrufta bulunmayı murad ettiğini siz nereden bileceksiniz? Sizin için neyin hayırlı olduğunu siz nereden bileceksiniz? Onun içindir ki siz Rabbinizin emirlerine tâbi olun. Rabbinizin sizin adınıza belirlediği sınırlarını tecavüz etmeyin. Rabbinizin sizin adınıza belirlediği hayat programının içinde olun. Rabbinizin size tanıdığı haklarınıza, görevlerinize riâyet ederek bir hayat yaşayın da:

2-3. "Kadınların iddet süreleri biteceğinde, onları ya uygun şekilde alıkoyun, ya da uygun bir şekilde onlardan ayrılın; içinizden de iki âdil şahit getirin; şahitliği Allah için yapın. İşte bu, Allah'a ve âhiret gününe inanan kimseye verilen öğüttür. Allah kendisine karşı gelmekten sakınan kimseye kurtuluş yolu sağlar, ona beklemediği yerden rızık verir. Allah'a güvenen kimseye O yeter. Allah, buyruğunu yerine getirendir. Allah her şey için bir öl-çü var etmiştir."

Üç iddet bekleme sürelerini doldurdukları zaman da artık onları maruf bir şekilde, İslâm'ın emrettiği bir şekilde tutun, yahut da yine güzellikle onları salıverin. Yani bir veya iki talâk verdikten sonra iddet süreleri dolmadan onlarla evliliğinizin bitip bitmeyeceğine bir karar ve-rin. Eğer geri alacaksanız onları geri alın, değilse boşama niyetindey-seniz uzatmadan, eziyet vermeden güzellikle bu işi bitirin. İçinizden, Müslümanlardan iki âdil şahit tutun. Tabii bu iki şahit boşanırken mi, yoksa tekrar geri dönerken mi olacağı konusunda ihtilâflar vardır. Her ikisinde de olması gerektiğini anlıyoruz.

Şahadetine sahip, yalan söylemeyen, hayatı dengeli, muttakî iki şahit çağırın. Allah'ın yeryüzünde istediği adâleti ayakta tutmaya çalışan iki âdil şahit bulundurun. Yani Allah'ın yasalarını bilen, Allah'ın isteklerini bilen, boşanma sebeplerini bilen, hem kocanın, hem de ka-dının görev ve sorumluluklarının, haklarının bilgisine sahip olan, orada âdilce hüküm verebilecek, taraflara Allah âyetlerini, Allah yasalarını, Allah sınırlarını anlatabilecek, onlara nasihat edebilecek, onların akıllarını erdirecek iki âdil şahit çağrılacak. Bu şahitler de görevlerini Allah'ın istediği şekilde yapacaklar. Kararlarını Allah'ın istediği şekilde âdilce verecekler, taraf tutmayacaklar.

Eğer koca hâlâ karısına dönmek istemiyorsa, o iki şahidin huzurunda karısını boşayacaktır. Böylece bu iş iki âdil şahidin huzurunda gerçekleşince artık ilerde gündeme gelebilecek yanlışlıklara, iftiralara, suçlamalara meydan verilmeyecektir. Boşanan iki insanın Müslüman kardeşler olarak kalmalarına imkân hazırlanmış olacaktır. Çün-kü her ne kadar gerçekleştirilen bu evlilik sona ermişse de, karı-koca-lık konumu bitmişse de, kardeşlik devam etmektedir. Boşanan taraflar din kardeşi olduklarını unutmayacaklar. Kardeşliklerini unutup birbirlerini yiyip bitirmeden yana tavır almayacaklar. Böyle İslâm toplumunun sosyal ve ahlâki dengesini bozup insanları huzursuz etmeyeceklerdir.

İşte bunlar her şeyi en iyi bilen, mutlak bilen, bilgi kendisinden olan Allah yasalarıdır. Bunlar Allah'ın sınırlarıdır. Bunlar Allah'a ve âhiret gününe iman eden kimselere öğütlerdir. Rabbiniz böylece size öğüt veriyor.

Öyleyse ey mü'minler, hayata Allah'a iman ve âhiret hesabıyla bakabiliyorsanız, hayatı buna göre değerlendirebiliyorsanız unutmayın ki bu öğütler size yapılmaktadır. Rabbinizin bu öğütleri üzerinde ciddi ciddi düşünün. Basit dünya menfaatleri hesabına girmeyin. İnan-dığınız Allah ve âhiret hatırına aranızdaki ufak-tefek problemleri büyütmeyin. Allah ve âhiret için geçiverin onlardan. Karı-koca olarak af-fediverin birbirinizi. Basit basit meselelerden dolayı yuvalarınızı yıkmayın. İslâm toplumunu tahrip etmeyin, Müslümanları uğraştırmayın. Allah'ı düşünün, Allah'ın hazırladığı cenneti düşünün, o cennet için şu anda imtihanda olduğunuzu düşünün. O cenneti kaybetmemek için

dünyada her şeyi kaybetmeyi göze alabilecek bir duruma gelin, buyuruyor Rabbimiz.

Kim Allah'tan korunur, Allah'ın istediği gibi olmaya çaba sarf ederse, Allah mutlaka ona bir çıkış yolu gösterecektir. Allah onun için, içinde bulunduğu şartları değiştirecek, huzursuzluklarını, sıkıntılarını giderecektir. İşte böylece ister erkek olsun, isterse kadın Allah sınırlarını gözeten kullarını Rabbimiz hiç ummadığı yerden rızıklandıracak-tır. Tabii yıkılan bir yuvanın sonunda, biten bir evliliğin sonunda bu rı-zıklandırma işini düşününce, ilk aklımıza gelen Müslümanca bir tavır sergileyen o erkeğe de, o kadına da Allah hayırlı eşler nasip edecektir. Yine bunun yanında maddî rızıkların verileceğini de anlıyoruz.

Kim Allah'a tevekkül eder, Allah'a güvenip dayanır, işini Allah'a havale eder, Allah'ın istediği gibi davranırsa, bilsin ki Allah ona yetecektir. Tabii Allah'a tevekkül bir kul olarak kişinin kendisine düşenleri yaptıktan sonra, Allah'ın kendisinden istediklerini yerine getirdikten sonra sonucu Allah'a havale edip, O'na güvenmesidir. "Ben Senin istediğin şekilde üzerime düşenleri yaptım ya Rabbi, bundan sonrası sana aittir" diyerek Rabbine tam bir teslimiyet içinde yönelmesi, "benim vekilim Sensin ya Rabbi, benim sahibim, Velîm sensin Allah'ım. Ben halimi sana arz ediyor, derdimi sana havale ediyor ve hayırlı sonucu senden bekliyorum" demesidir. İşte bunu yapan kişiye Velî olarak, vekil olarak, dost ve yardımcı olarak Allah yetecektir. Muhakkak ki Allah dilediği her şeyi yapan, her şeye güç yetirendir. Allah her şey için bir miktar, bir değer biçmiştir. Allah her konuda bir ölçü koymuştur.

4. "Kadınlarınız içinde ay hali görmekten kesilenler ile henüz ay hali görmemiş olanların iddetleri hususunda şüpheye düşerseniz, bilin ki, onların iddet beklemesi üç aydır; gebe olanların iddeti, doğurmaları ile tamamlanır. Allah, buyruğuna karşı gelmekten sakınan kimseye işinde kolaylık verir."

Yaşlılıklarından dolayı hayızdan kesilmiş, hayızdan ümidi kesilmiş, hayız görme dönemi bitmiş ve henüz hayız görmemiş, hayız görecek yaşa gelmemiş kadınların iddetleri hususunda bir şüpheye düşerseniz, bilesiniz ki onların iddetleri üç aydır. Gebe olan kadınların iddetleri ise doğumları ile tamamlanmış olur. Allah muhakkak ki kendisine karşı takvalı davrananlara, emirlerine karşı gelmekten sakınanlara işlerinde bir kolaylık lütfedecektir. Öyleyse her işimizde, her uygulamamızda hep Allah huzurunda olduğumuzun şuuru içinde olacağız. Sürekli Allah sınırlarıyla karşı karşıya bulunduğumuzu unutmayacağız. Böyle yaparsak Rabbimiz her işimizde bize bir kolaylık nasip edecektir. Yaptıklarımızı hep Allah'a lâyık yapmaya çalışırsak Allah'ın yardımı sürekli yanımızda olacaktır.

Allah, buyruğuna karşı gelmekten sakınan kimseye işinde kolaylık verir. Takvâ sahiplerine Allah, çıkış yolu gösterir. Sıkıntılardan kurtarır, kolaylıklar

lütfeder. Yani, Allah, emrettiğini yapmak, yasakladığından kaçınmak sûretiyle Allah'tan korkan kimseye her türlü sıkıntıdan (kurtulacak) bir çıkış yolu ve kolaylık verir, ummadığı yerden o-nu rızıklandırır ve verdiği şeylerde bereket nasip eder. Kim Allah'a tevekkül eder, yani işini O'na havâle ederse, önemsediği şeyleri temin konusunda Allah ona yeter:

Allah Teâlâ, zor gibi görünen ibâdetleri farz kılmakla, esasen mü'min kullarını hayat mücâdelesine, zorluktan kurtarıp kolaylığa ve rahatlığa kavuşturmayı dilemiştir. Namazla hevâsına direnecek, kötü-lük ve fahşâdan uzaklaşacak, oruçla kolay kolay cihad etmeye alışa-cak, lüzumunda sabır yolları öğrenilecek, zekâtla nefsinin paraya kul olmasından kurtulacak, hayatın zorlukları yenilecek, âhiret saâdetin-deki güzellik, kolaylık ve saâdetlere erişecektir. İbâdetler insanı olgunlaştırır, insanı maddî ve özellikle mânevî yönden güçlendirir. İbâdet ve Allah'a tâat, O'nun hükümlerine riâyet, hevâsının/nefsinin kulluğundan kurtulmuş mü'min için hiç de zor değildir. Allah'a iman edip O'na teslim olan insan, zorlukları aşacak, daha doğrusu şeytanın zor gösterdiği kolaylıkları seçecektir. Şeytan, insana kötülüğü emreder, insanın kendini küçültüp basitleştirmesine, ibâdetleri zor zannedip onlarla yücelip güçlenmesine engel olmak ister.

İktisadî mânâdaki refah ve bolluk, iman ve takvâ iledir: *"O ülkelerin halkı iman edip ittika etselerdi (günahtan sakınsalardı), elbette onların üstüne gökten ve yerden nice bereket (bolluk) kapıları açardık; fakat yalanladılar, biz de ettikleri yüzünden onları yakalayıverdik."* (7/A'râf, 96)

Yani, kent halkı Allah'a iman edip, O'nun haram kılarak ya-sakladıklarından kaçınırsa, yağmur ve bitki vererek yerden ve gökten bereket kapılarını açarız. Fakat, peygamberlerini yalanlayınca Allah, küfür ve mâsiyetlerinin bir cezâsı olarak, onları kuraklık ve kıtlıkla ya-kalayıp cezalandırdı.

"Eğer ehl-i kitap iman edip takvâ sahibi olsalardı (kötülükler-den sakınsalardı), elbette onların kötülüklerini örter ve onları nimetlerle donatılmış cennetlere sokardık. Eğer onlar Tevrat'ı, İncil'i ve Rablerinden kendilerine indirileni (Kur'an'ı) doğru dürüst uygulasalardı, şüp-hesiz hem üstlerinden, hem de ayaklarının altından (sayısız nimetleri) yerlerdi (yeraltı ve yerüstü zenginliklerinden istifade ederek refah için-de yaşarlardı). Onlardan aşırılığa kaçmayan (mu'tedil) bir zümre vardır; fakat çoğunun yaptıkları ne kötüdür!"
(Mâide, 65-66).

Dini uygulamak, takvâ sahibi olmak; medenî ve iktisadî bakım-dan toplumları geri bırakmak şöyle dursun, refah ve mutluluğun zirve-sine çıkarır. Dini bırakıp menfaat felsefesine göre hareket edenler, zayıfları, başka ulusları

sömürme yoluna gittikleri için gerilik, sefalet, savaş ve kargaşalara sebep olmaktadırlar. Allah'ın hâkimiyetine bo-yun eğildiği takdirde yeryüzünde hiçbir kimse zerrece zulme uğra-mayacak, herkes hakkını alacak, zenginlik, bolluk ve refahı meşrû yollarda arayacak ve işte o zaman gökten nimetler yağacak, bolluk ve bereket olacak, yerden de zenginlikler fışkıracaktır.

Ebu Zerr (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (a.s.) buyurdular ki: *"Ben bir âyet biliyorum. Eğer insanların hepsi onu tutsaydılar, hepsine kâfi gelirdi."* Ashab, "Ey Allah'ın Resulü, bu hangi âyettir?" diye sordular. Peygamberimiz: *"Ve men yettekıllahe yec'al lehû mahracen (Ve kim Allah'tan korkarsa -takva sahibi olursa- Allah o kimseye bir çıkış yolu ihsan eder.)"* (Talâk, 2) âyetini okudu.
(Kütüb-i Sitte, hadis no: 7297, c. 17, s. 591).

"Zorluklar, başarının değerini arttıran süslerdir." "İnsanın en büyük dostu zorluklardır. Çünkü insanı karşılaştığı zorluklar güçlen-dirir." "Bir işi, en zor yanından düşün ki, yaparken güçlük çekmeye-sin." "En zor üç şey vardır: Bir sırrı saklamak, bir yarayı unutmak, boş zamanı iyi kullanmak." "Güçlükler, insanın ne olduğunu gösterir." "Zorluk çeken rahat bulur." "Bir kova taşımak, iki kova taşımaktan zordur." "Hayatta en zor şey, amaçsız insanlarla birlikte yaşamak zo-runluğudur." "Zorluklardan korkup kaçan, eninde sonunda onun içine düşer." "Her zorluğa ilgisizlik gösteren, hayatta çok zorluk çeker." "Her yokuşun bir inişi vardır." “Rabbi yessir ve lâ tuassir, Rabbi tem-mim bi’l-hayr (Rabbim! Zorlaştırma, kolaylaştır. İşimi hayırla tamam-lamayı nasip et!)”

5. “Bu, Allah’ın size indirmiş olduğu buyruğudur. Kim Allah'ın buyruğuna karşı gelmekten sakınırsa, O, onun kötülüklerini örter, ecrini büyültür.”

İşte bu Rabbinizin size indirdiği, sizi bilgilendirdiği dosdoğru buyruğudur. Sizleri bu bilgilerine muhatap kılmıştır. Size kendi bilgisini sunarak sizi şereflerin en büyüğüne yüceltmiştir. Bunlar size Rabbi-nizden gelen emirlerdir. Sakın ha içinizden birilerinin emirlerini, sözlerini dinleyip de kulak ardı ettiğiniz, çöpe attığınız gibi, Rabbinizin sözlerini de kulak ardı etmeye kalkışmayın. Aynen uygulayın ki, kendilerine yazık edenlerden, kendilerini boşa harcayanlardan olmayın.

Kim Allah’tan korunursa, kim hayatını Allah için yaşarsa, Allah onun günâhlarını, kötülüklerini, kusurlarını örter. Hayatındaki başarısızlıklarını giderir. Hayatını düzene kor. Tüm problemlerini çözüme u-laştırıp onu düzlüğe çıkarır. Ona çok büyük ecirler verir. İşte bunların yolunu size gösteren Rabbinizdir.

Öyleyse gelin evlenirken kardeşler olduğunuzu unutmadığınız gibi, boşanırken de kardeşler olduğunuzu unutmayın. Birbirinizi kırıp dökmeyin.

Kendi kendinize oluşturduğunuz problemlerle İslâm toplumunun dirliğini, düzenini bozmayın. Boşandıktan sonra da birbirinizin yardımında olunuz.

Boşanmak İslâm'da hoş görülmeyen, sevilmeyen, Allah'ın is-temediği bir şeydir. Ebu Dâvud'un rivâyet ettiği bir hadislerinde Resûl-i Ekrem Efendimiz şöyle buyurmuşlardır: "Allah'ın helâl kıldığı, ama en sevmediği şey boşanmadır" Yine aynı kitapta bir başka rivâyette de şöyle buyurmaktadır: "Tüm helâller içinde Allah'ın en nefret ettiği şey boşanmadır."

Evet boşanma istenmeyen, sevilmeyen bir hadisedir, ama bu-na rağmen eğer taraflar anlaşamayacak, birbirlerini kırıp dökecek bir duruma gelmişlerse o zaman elbette birbirlerine işkence çektirmelerinin ve kulluklarını tehlikeye düşürmelerinin de anlamı yoktur. Güzellikle ayrılırlar ve her ikisi de sevebilecekleri, anlaşabilecekleri birileriyle evlenebilirler. Rabbimiz buna imkân tanımıştır.

Ancak iyice düşünmeden fevri olarak verilmiş kararları tekrar gözden geçirmek ve her aşamada geri dönüş ve barışma kapısını açık bırakmak üzere Kur'an güzel bir boşanma şeklini şöyle tarif eder. Sünnete uygun boşama şöyle olacaktır: Kadın ay başını bitirip temizlendikten sonra cima yapmadan kocası onu bir talâkla boşar. Bu boşamadan sonra koca bekler.

Bu beklemenin sebebi şudur. Belki erkek de kadın da pişman olabilirler. Erkek boşadığına kadın da boşandığına pişmanlık duyabilirler. Kadın böyle bir durumda belki kocasının isteyip de yapmadıkları konusunda bir daha düşünerek kendi haksızlığını anlamış ve pişman olmuş olabilir. Her iki taraf ta pişmanlık duyarak bundan sonra boş yere birbirimizi kırmayalım! Birbirimizi üzmeyelim! Aramızda anlaşamadığımız çok ciddi konular da yok, basit şeyleri böyle büyütmeyelim! Diyerek tekrar birbirlerine sarılıp beraber olmaya karar verebilirler.

6. "Boşadığınız, fakat iddeti dolmamış kadınları gücünüz nispetinde, kendi oturduğunuz yerde oturtun. Onları sıkıntıya sokmak için zarar vermeye kalkışmayın. Eğer hamile iseler, doğurmalarına kadar nafakalarını verin. Çocuğu sizin için emzirirlerse, onlara ücretlerini ödeyin; aranızda uygun bir şekilde anlaşın; eğer güçlükle karşılaşırsanız çocuğu başka bir kadın emzirebilir."

Ric'i talâkla, yahut baîn talâkla boşayıp ta iddeti dolmamış kadınları gücünüz nispetinde kendi evlerinizde oturtun. Onların nafakasını sağlayıp, barınma ihtiyaçlarını giderin. Onları sıkıntıya sokmak için zarar vermeye kalkışmayın. Onlara baskı yapmayı düşünmeyin. Ezmeye çalışmayın. Eğer böyle yaparsanız Allah az evvel vaat ettiği şeyleri size lütfetmez. Sizi başarıya

ulaştırmaz. Size işlerinizde kolaylıklar, çıkış yolları nasip etmez. Kusurlarınızı, hatalarınızı örtüp, hayat problemlerinizi halledip sizleri düzlüğe çıkarmaz.

Eğer boşadığınız o kadınlar hamile iseler, karınlarında sizin çocuğunuzu taşıyor iseler, onlara harcamada bulunun. Nafakalarını temin edin. Yavrularını dünyaya getirinceye kadar onların ihtiyaçlarını karşılayın.

Eğer o kadınlar sizin için çocuğunuzu emzirecek olurlarsa, onlara ücretlerini ödeyin. Ne kadar bir miktara ihtiyaçları varsa onu onlara verin. Toplumda tutulan süt anneye ödenen ücret neyse, o miktar ödemede bulunun. Aranızda uygun bir şekilde anlaşın. Ama zorlanır, anlaşamazsanız, iki taraf birbirlerine karşı iyi davranmayı beceremez-se, o zaman da çocuğu artık bir başkası emzirecektir. Ama bu hem anne için, hem de baba için çok kötü bir şeydir. Çünkü çocuğunu kendi anasının emzirmesiyle bir başkasının emzirmesi elbette farklı şeylerdir. Bu erkeği de, kadını da yaralayacaktır. Öyleyse kardeşler olduğunuzu unutmayın ki birbirlerinize zorluk çıkarmayasınız.

7. "Varlıklı olan kimse, nafakayı varlığına göre versin; rızkı ancak kendisine yetecek kadar verilmiş olan kimse, Allah'ın kendisine verdiğinden versin; Allah kimseye, verdiği rızkı aşan bir yük yüklemez. Allah, güçlükten sonra kolaylık verir."

Varlıklı olan kimse kendi varlığı oranında infakta, harcamada bulunsun. Kendisine Rabbi tarafından rızkı belli bir ölçüde verilmiş olan kimse de, yani hiç verilmeyen değil de az verilen kimse de Allah'ın kendisine vermiş olduğu rızıklardan mutlaka harcamada bulunsun. Az-çok bir şeyler harcasın, hiç harcamamazlık yapmasın. Bir ek-meği varsa yarısını onunla paylaşsın. Bilesiniz ki Allah hiçbir kimseye gücünün yetmeyeceği bir yük yüklemez. Allah hiç kimseyi verdiğinden fazlasıyla sorumlu tutmaz. Ne kadar vermişse ancak o kadarıyla sorumlu tutar. Allah mutlaka bir takım güçlüklerden, zorluklardan sonra kolaylıklar ortaya çıkaracaktır.

Evet, Allah kimseye, verdiği rızkı aşan bir yük yüklemez. Allah, güçlükten sonra kolaylık verir. Kendisini, fıtratın ve hayatın dini olarak tanıtan bir sistemin insan için en kolay ve âhenkli olanı sunduğu kuşkusuzdur. Çünkü fıtrat/ yaradılış nizamı olmanın ilk şartı, yaradılış ve insanla çatışmamaktır. Çatışmamanın ilk gereği de, hitap edilen varlığı zora sürmemek olduğu kesindir. İslâm düşüncesinin temel kabullerinden biri de şudur: İnsanı yokuşa süren, hayat ve insan gerçeğiyle çatışıp çelişen ne varsa yaradılışa ve insana terstir. Böyle terslik ve aykırılıklar hayat tarafından itilir ve insan hayatında uzun süre tutuna-mazlar. Fakat burada bir noktayı akıldan çıkarmamak lâzımdır: Fıtrat dinindeki kolaylık ve hoşgörü prensibi, herkesin kendisine kolay geleni yapması anlamını taşımaz. Bunun anlamı; fıtrat dininin, insanlar için en kolay ve uygulanabilir olanı getirdiği merkezindedir.

Allah ve O'nun seçtiği ve mü'minler için örnek gösterdiği, tebliğ görevlisi Hz. Peygamber, altından kalkamayacağı hiçbir yükü insa-na yüklememiştir. İslâmiyet, insanı yokuşa süren, zorlayan, hayatı iş-kenceye çeviren emir ve disiplinler içermez ve böylesi emir ve disiplinleri kendi bünyesinin dışında sayar. Nefsi öldürmek, bedene işkence çektirmek, hayat ve insanlardan kaçıp dağlarda münzevî olarak yaşamak, evlenmemek, gıdâ ve uykuyu terk gibi tavırlar Resûlullah (s.a.s.) tarafından reddedilmiş ve din dışı ilan edilmiştir. Zorluk ve iş-kence bir yana; *"din kolaylıktır."* (Buhârî, İman 29), *"Dinin en hayırlı o-lanı, en kolay olanıdır."* (Ahmed bin Hanbel, III/479). *"Esası, peygamberlik ve rahmet olan dini"* (Dârimî, Eşribe 8) insan için azap haline getirmek dine en büyük ihânet olacaktır. İbâdetler bir işkence, bir sıkıntı değil; bir iç ferahlığı ve yaratıcıya huzur dolu bir yaklaşma oldukları sürece anlam taşırlar. Bunun içindir ki, *"Dinde zorlama ve baskı yoktur"* (Bakara, 256). Dış görünüşü bakımından ne kadar mükemmel olursa olsun, insanın içten gelen isteklerinden kaynaklanmayan bir davranış, Allah katında değer ifâde etmemektedir.

İslâm, insanı köşeye sıkıştırıp ezmediği gibi, insanın kendi kendini baskı altına alıp ezmesine de karşı çıkmıştır. Tahrîm sûresinin ilk âyetinin meâli şöyledir: *"Ey Peygamber! Allah'ın sana helâl kıldığı şeyleri neden kendine haram ediyorsun?"* (Tahrîm,1) Bir başka âyette ise şöyle deniyor: *"De ki: 'Allah'ın kulları için ortaya serdiği süs ve gü-zelliği, hoş ve temiz rızıkları kim haram etmiştir? De ki: 'Onlar, dünya hayatında (inanmayanlarla birlikte) iman edenlerindir. Kıyâmet gü-nünde ise yalnız mü'minlerindir."* (Arâf,32). Bu İlâhî beyanlara daya-narak şunu rahatlıkla söyleyebiliriz: Maddî ve mânevî bütün zevkler, en ideal anlamda, vahyin gösterdiği helâller dâiresinde mevcuttur. Allah, bu konuda kulları adına, kullarından daha cömert davranmıştır. Haram alanına çıkıp orada zevkler arayanlar, İslâm düşüncesine gö-re, fıtratı bozuk, sapmış ve yaradılış âhengi bozulmuş dejenere ruh-lardır. Dini, hayata zıt, yaşanması imkânsız denecek kadar zor bir ku-rum olarak görüp ondan kaçmalarına sebep olmak, din adına bir cinâ-yettir. Fıtrat dini, hayat ve insanla çatışmaz.

Öyleyse Allah'ın koyduğu ölçülere müdâhale edilemez. Bunlar, kâinat kanunlarıdır. Bu ölçülerin zedelenmesi insanı İslâm'ın dışına çıkarır. Fakat, bir konuda vahyin koyduğu kesin bir ölçü yoksa, başka bir deyimle konu, mubahlar dâiresine giriyorsa, o noktada kolaylığı seçmek, Hz. Peygamber'in tavrı ve emridir.

"Yükleyemez" değil; "yüklemez." Allah'ın kendi kullarına yükle-diği sorumluluk, kulların güç yetireceği kadardır ve hatta onun çok al-tındadır. Allah insanı zora koşmaz, güçlerini son sınırına kadar zorla-maz, sıkıntıya sokmaz, müşkülât ve meşakkat vermez. Mükellef olan kullar o görevleri güçleri rahat rahat yetecek şekilde yapabilirler. Hak din kolaylıktır, onda zahmet yoktur.

Böyle olması da güç yetmez bir sorumluluğu yüklemeye Allah'ın kudreti olmadığından değildir; sırf fazl u kereminden ve rahmetindendir. Bu sûretle Allah'ın kullarına bahşettiği güç ve tâkat onlara emrettiği görevlerden daha fazladır. Bu sâyede onlara görevlerini yaptıktan sonra dinlenecek, gezip dolaşa-cak, dünya ve maîşet işlerinde çalışacak, hatta daha başka emredil-memiş olan hayır ve hizmet işleriyle ilgilenecek zaman ve imkân kala-bilecektir.

Nitekim kullar farzları yaptıktan sonra daha neler neler yapa-bilirler. Meselâ, günde beş vakit namazdan başka daha nice işler gö-rebilirler. Gerçi sorumluluk, irâdeye bir anlamda zahmet yüklemek de-mektir, her zahmet de bir enerji tüketimini gerektirir. Bu hikmetten do-layı, her yükletilen sorumluluk ona güç yetirebilme şartına bağlıdır. Fakat o yükün bu gücü zorlamaması da şarttır. Yani her bir ferdin so-rumluluğu, gücüyle ve kapasitesiyle ölçülmek gerekir. Bundan dolayı kişilerin güç ve tâkatleri farklı olduğundan, gücü ve kapasitesi fazla olanların sorumluluk dereceleri de fazla olacaktır ki, adâlet ve eşitlik de bunu gerektirir. Meselâ, malı olmayan zekâtla mükellef olmayacağı gibi, farklı derecede zenginlerin zekâtları da bir ölçü çerçevesinde değişik olur. Zenginlik derecesine göre kimi on, kimi yüz verir. Fakat hepsi de aynı nispet dâhilinde, meselâ kırkta birdir. Güç ve imkân he-saba katılmayarak nüfus başına eşit olarak "herkes şu kadar vere-cek" demek, bu temele aykırı düşer.

Yine bunun gibi, ümmete toptan yönelik olan farz-ı kifâyenin fertlere ilişkisi de böyledir. Ayrıca bir şahsın uhdesine düşen sorumlulukların toplamı hesap edildiği zaman dahi onun gücünü aşmamalıdır. Bunun için bazı sorumluluklarda zahmetsiz ve külfetsiz kudret-i mü-mekkineden başka bir de kudret-i müyessire denilen, yani daha da kolaylık esasına dayanan bir kudret de şart olmuştur. Velhâsıl bu âyet, hikmet-i teşrî'in en büyük esasını özet olarak ifâde etmiştir. Sorumluluk onu yüklenecek olanın kapasitesi ile orantılıdır.

8-9. "Rablerinin ve O'nun peygamberlerinin buyruğundan çıkan nice kasabalar halkını Biz, çetin bir hesaba çekmiş, onları, görülmedik bir azaba uğratmışızdır. Onlar, işlerinin karşılığını tattılar; işlerinin sonu hüsran oldu."

"Nice ülkeler, nice kentler, nice şehirler, nice yerleşim merkezleri vardır ki, onların halkları Rabblerinin ve peygamberlerinin buyruğundan çıktılar, Allah Resullerinin hayat programlarını terk ettiler, kendi hevâ ve hevesleri istikâmetinde bir hayat yaşamaya başladılar da, Biz onların ağızlarının payını veriverdik. Onları çetin bir azapla ce-zalandırıverdik. Görülmedik azapların mahkumu yaptık onları. Onlar işlerinin karşılığını tattılar. Yaptıklarının, işlediklerinin bedelini gördüler. İşlerinin, amellerinin, hayatlarının, hayat programlarının sonu da hüsran oldu onların."

Burada boşanma konusu anlatıldıktan sonra Rabbimizin bir uyarısıyla karşı karşıya geliyoruz. Yani bu çok önemli konuda, toplumun temel taşı olan ailenin yıkılışıyla alâkalı konuya Allah'ın istediği şekilde dikkat etmezseniz,

dünya ve âhirette nasıl bir sonuçla karşılaşacağınızı bilin, diyor Rabbimiz. İşin önemine dikkat çekiyor. İki insan. Bir araya gelmişler, hayatlarını birleştirmişler. Tek ruh tarafından idare edilen iki beden olmuşlar. Birbirlerini sevmişler, birbirlerinde yok olmuşlar. Birbirlerine katılıp karışmışlar. Sevgilerinin, aşklarının meyveleri, çiçekleri olan çocuklarını birlikte koklamışlar. Bu derece bir bir-likteliği soluklamışlar. Sevinçleri, tasaları, kıvançları bir olmuş. Birbirlerine gizli hiçbir şeyleri kalmamış. Şimdi birlikte güzel güzel Allah'ın rızasını kazanmak, birlikte cennete ulaşmak üzere bir araya gelmiş bu iki insan, güzel güzel anlaşıp, birbirlerine sarılmaları gerekirken, tutsunlar basit hevâları ve hevesleri, ufak-tefek problemler yüzünden Allah'ın sınırlarından dışarıya çıksınlar. Allah'ın yasalarını çiğneyip birbirlerine düşman olsunlar.

İşte bunlar da tıpkı birbirleriyle ilişkilerinde Allah ve elçilerinin sınırlarını çiğneyerek, Allah ve elçilerinin hayat programını terk ederek kendi hevâ ve hevesleri istikâmetinde bir hayat yaşamaya kalkışan az evvelki toplumların âkıbetine mahkum olacaklardır. İşte Rabbi-miz burada bize böyle bir tehditte bulunuyor.

10. "Allah onlara çetin bir azap hazırlamıştır. Ey inanmış olan akıl sahipleri! Allah'tan sakının; Allah size Kur'an'ı indirmiştir."

Bu dünyadaki cezalarından başka bir de Allah onlar için çok çetin ve dayanılmaz bir azap hazırlamıştır. Öyleyse ey iman etmiş olan akıl sahipleri, Allah'tan korunun. Ey öz sahipleri, ey özlüler, ey ilim sahipleri, ey basiret sahipleri. Çünkü insanı insan yapan onun ak-lıdır, ilmidir, kalbidir, gönlüdür, özüdür, fikri ve ferasetidir. Öyleyse ey insanlar, gelin Allah'ın size verdiği bu özelliklerinizi örtmeyiniz, helâk etmeyiniz, ziyana sokmayınız, kendinizi Allah'tan koruyunuz. Allah si-ze Kur'an'ı indirmiştir. Allah sizi böyle bir kitapla şereflendirmiştir. Görüyoruz ki Rabbimiz iman sahiplerini böyle niteliyor.

Demek ki iman sahipleri öz sahipleridir. Özünü, cevherini, fıtratını korumuş insanlardır onlar. Akıl sahipleridir. Akıllarının işlevini yerine getiren, anlayan, kavrayan insanlardır. Allah'a iman ederler, Al-lah'ın âyetlerine iman ederler. Allah'ın âyetlerine onlarla hayatlarını düzenlemek üzere iman ederler. Sûrenin başında da tarif buyuruldu-ğu gibi âhiret gününe iman eden, hesaplarını buna göre yapan, hayatlarını buna göre bina eden kimselerdir onlar. Rabbimiz buyuruyor ki, "Biz size bir zikir indirdik. Size bir şeref indirdik. Size bir gündem indirdik. Size bir hatıra, bir tezkire, bir harita, bir pusula, bir hayat programı, bir model indirdik. Yani sizi yolsuz, yordamsız, plansız, programsız, haritasız, pusulasız, bilgisiz bırakmadık." Bundan sonraki bölümde Rabbimiz bu zikri biraz daha açıklıyor.

11. "İnanıp yararlı işler işleyenleri karanlıklardan aydınlığa çıkarmak üzere, size Allah'ın apaçık âyetlerini okuyan bir peygamber göndermiştir. Kim Allah'a inanır ve yararlı iş işlerse, Allah onu, içinde temelli ve sonsuz kalınacak, içlerinden ırmaklar akan cennetlere koyar. Allah ona gerçekten güzel rızık vermiştir."

İman edip sâlih amel işleyenleri, iman edip iman kaynaklı bir hayat yaşayanları, iman edip imanlarını hayatlarında görüntüleyenleri, hayatlarını imanla düzenleyenleri karanlıklardan aydınlığa çıkarmak üzere size Allah'ın apaçık âyetlerini okuyan bir elçi gönderdik. O zikir bir elçidir ki, size Allah'ın sizden istediği kulluğu öğretmek, göstermek, örneklemek üzere gönderilmiştir. Sizi küfrün, şirkin, cehaletin karanlıklarından vahyin, ilmin aydınlığına çıkaran bir elçi… İşte evlen-melerinizin, boşanmalarınızın, iddetlerinizin, nafakalarınızın, birbirlerinize karşı ilişkilerinizin, tüm hayatınızın ilkelerini, yasalarını size öğretiyor. Size Allah'ın âyetlerini izlettiriyor. Gözlerinizle, kulaklarınızla, akıllarınızla, dillerinizle, âzâlarınız ve kalplerinizle size Allah'ın âyetlerini izlettiriyor. Her şeyi apaçık, net bir şekilde açıklıyor. Hakkı da, bâ-tılı da ortaya koyuyor.

İşte zikir budur, şeref budur, gündem, program budur. Öyley-se bu elçiyi izleyeceğiz, bu elçiyi takip edeceğiz. Bu numuneyi, bu ör-neği beynimize, belleğimize, kalbimize, âzâlarımıza çok iyi yerleştireceğiz. Ekranımızdan böyle bir elçinin görüntüsü çıkacak. Tüm benliğimizde, tüm varlığımızda, tüm âzâlarımızda bu elçi canlanacak. Yani her şeyimizle Rasûlullah Efendimizi izleyeceğiz. Onu takip edecek, onu örnek alacak, onun arkasına düşecek, onun gibi olmaya çalışacağız. İşte o zaman Rabbimiz bu elçisiyle, bu elçinin bize sunduğu zi-kirle, haritayla, pusulayla bizi karanlıklardan aydınlık bir dünyaya çıkaracaktır. Tüm problemlerimizi çözüme kavuşturup bizi sahil-i selâmete çıkaracaktır. Sıkıntılarımızı, geçimsizliklerimizi, hayatın zorluklarını giderecektir.

Değilse, eğer bu zikirle ilgilenmez, Allah'ın elçisinin gösterdiği yola girmezsek kesinlikle bilelim ki karanlıklardan, bunalımlardan, geçimsizliklerden, sıkıntılardan kurtulmamız asla mümkün olmayacaktır. Biraz önce anlatılan şehir halkları gibi Allah'ın azabına kendimizi mahkum edeceğiz demektir.

Kim Allah'a, Allah'tan gelenlere Allah'ın istediği gibi iman eder ve iman kaynaklı bir hayat yaşarsa, Müslümanca bir hayatın sahibi olursa Allah böyle olanları altlarından ırmaklar akan cennetlere yerleştirecek, o cennetlerde ağırlayacaktır. Onlar orada ebedîyen nimet içinde kalacaklardır. Allah onlara orada çok güzel rızıklar ihsan etmiştir. Dünyada böyle muhsince bir hayat yaşayan, Allah'ı görüyormuşçasına, hep O'nun kontrolü altında olduğunu

unutmadan, O’na lâyık bir hayat yaşayanlara Rabbimiz o cennetlerde çok güzel rızıklar hazırlamıştır. O Allah ki:

12. “Yedi göğü ve yerden de bir o kadarını yaratan Allah’tır, Allah’ın her şeye Kâdir olduğunu ve Allah’ın ilminin her şeyi kuşattığını bilmeniz için Allah’ın buyruğu bunlar arasında iner durur.”

Yedi kat gökyüzünü yaratmış, ve yeryüzünden de, yer cinsinden de aynısını yaratmıştır. Rasûlullah Efendimiz de ***“Arazîn”*** ifadesini kullanmaktadır. Yani tek arz değil, arzlar diyor Allah’ın Resûlü. Rabbimiz yedi gök yarattım, onlar mislince de arzdan yarattım buyurduğuna göre, bunu yedi arz olarak anlayabiliyoruz. İşte Rasûlullah Efendimiz de hadislerinde ***“Arazîn”*** buyurarak birden çok arzlardan söz ediyor. Kimileri yedi arz derken, bazıları da arzın, yani yeryüzünün tabakaları demiştir.

Kimileri işte efendim burası bizim arzımız, bizim arazimiz, ötekisi de ötekinin arazisidir şeklinde anlamış, bunu yedi kıta olarak yorumlamışlardır.

Peki ne anlatır bu tür ifadeler bize? Bu tür âyetler bize kendisine kul olunacak varlığı anlatır. Bu âyetler bize güçlüyü, etkiliyi, Kâdir olanı, bilgin olanı, her şeye iradesi geçerli olanı, her konuda söz sahibi olanı, mülke Mâlik olanı, yani bizim kendisine teslim olacağımız yegâne Rabb, Melik, İlâh ve Mabud olan Allah’ı anlatır.

Allah’ın Kâdir olduğunu, Allah’ın emrinin, Allah’ın ilminin her şeyi kuşatmış olduğunu bilmez misiniz, anlamaz mısınız? Allah’ın buyruğu bunlar arasında iner durur. Allah’ın emirleri gelir gider. Tüm kâinatta Allah’ın iradesi geçerlidir. Allah her şeye Kâdirdir. Her şeye hükmeden O’dur. Gökleri yaratan da, onlar mislinden yerleri yaratan da O’dur. Göklerde de, yerlerde de hükümran olan O’dur. Yetki sadece O’na aittir.

Öyleyse gelin göklerin ve yerin teslim olup boyun büktüğü Rabbinizin size gönderdiği bu âyetlerine, bu yasalarına sizler de teslim olun. Gelin Rabbinizin size tarif buyurduğu bir şekilde hayat yaşayın. Allah’a, Allah’ın istediği şekilde iman edin. Allah’ın bu sınırlarına riâyet edin. Allah’ın kudret eli altında olduğunuzu unutmayın. Her şeyi ilmiyle kuşatan Allah’ın sizi de kuşattığının bilincine erin. O zaman hayatınız güzel olacak, o zaman cennet sizin olacaktır.

Bu sûre ile alakalı da bu kadar söz yeter. Rabbim gereğiyle iman edip amele yönelenlerden eylesin inşallah. Ve âhiru da’vana enilhamdü lillahi Rabbi’l âlemin.